

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 70.052.037
Хмельницького національного університету
(вул. Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016)

ВІДГУК

**опонента – професора, доктора педагогічних наук,
професора кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**

Мукан Наталії Василівни

про дисертаційне дослідження

Афонченко Марини Вадимівни

**«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В УЧНІВ ПРОФІЛЬНИХ ШКІЛ»,**

**представлене на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови не втрачає своєї актуальності, що пов'язано із потребою у формуванні конкурентоспроможного фахівця на ринку освітніх послуг, готового до реалізації державної стратегії розвитку освіти і формування конструктивного освітнього середовища у закладі освіти, а також неперервного професійного розвитку. Розуміючи роль учителя у творенні Нової української школи, беручи до уваги значення іноземної мови у розвитку особистості учня, видається логічною актуалізація проблеми удосконалення початкової професійної підготовки педагога та формування його готовності до розвитку соціальної компетентності в учнів, зокрема у профільних школах.

На наше переконання, вивчення наявного педагогічного досвіду, ретельний аналіз науково-педагогічної літератури, чітке структурування готовності учителя іноземної мови до розвитку соціальної компетентності учнів, виокремлення, обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов дозволяють знайти ефективні засоби удосконалення початкової професійної підготовки учителів, що реалізується в умовах системи вищої освіти України. Тому дисертаційне дослідження Афонченко Марини Вадимівни вважаємо своєчасним та доцільним, оскільки, на наше переконання, воно сприяє удосконаленню практики сучасних університетів та забезпеченню якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Тема дисертаційного дослідження Афонченко М.В. відповідає тематичному плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування

особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 30.10.2020 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ретельний та всебічний аналіз наукової праці Афонченко М.В. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою вивчено стан опрацювання порушеної проблеми в педагогічній теорії та практиці, уточнити сутність базових понять. У роботі подано характеристику структури готовності майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, а також визначено критерії, показники й рівні означеної якості. До найбільш суттєвих наукових результатів, що містяться в дисертації відносимо обґрунтування й експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов, розробку структурно-функційної моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, а також розробку навчально-методичного забезпечення для вдосконалення підготовки майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Афонченко М.В. *вперше* обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл (оновлення змісту підготовки майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; активізація практичних здібностей щодо розвитку СК в учнів профільних шкіл за допомогою використання педагогічних задач різного типу; формування мотивації майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл); розроблено структурно-функційну модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; *уточнено* зміст ключових понять «підготовка майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності», «готовність майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл»; «соціальна компетентність учнів профільних шкіл»; *удосконалено* компонентну структуру готовності майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл (когнітивний, діяльнісний, особистісний компоненти), критерії (пізнавально-змістовний, операційно-поведінковий, мотиваційно-ціннісний) й показники; зміст фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов; діагностичний апарат для з'ясування стану готовності майбутніх учителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про зміст і структуру соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; особливості організації профільного навчання в старшій школі;

положення щодо використання компетентнісного підходу.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Афонченко М.В. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Вивчення джерельної бази (275 найменувань, з них 38 – іноземною мовою), а також практики закладів вищої педагогічної освіти уможливило виокремлення суперечностей між: потребою суспільства в компетентних вчителів іноземної мови, здатних ефективно реалізувати освітній процес у профільних школах, і недостатнім рівнем їхньої готовності до розвитку соціальної компетентності в учнів; вимогами оновлених професійних стандартів стосовно підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл та неналежним розробленням теоретичних і методичних засад їх реалізації в освітньому процесі закладів вищої освіти; необхідністю вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл та відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов та навчально-методичного забезпечення.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань і досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи вищої освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, рисунки та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Безперечно, дисертаційне дослідження має важливе значення для науки і практики. Результати дисертаційного дослідження використовуються для удосконалення освітнього процесу у закладах вищої педагогічної освіти, зокрема навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Методика викладання іноземної мови», «Педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Практичний курс іноземної мови» з урахуванням особливостей розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, а також система педагогічних задач різних рівнів складності для набуття вмій і навичок розв'язувати типові та нестандартні ситуації для розвитку соціальної

компетентності в учнів профільних шкіл, які представлено у практикумі для студентів спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)».

Запропоновані в роботі теоретичні та методичні матеріали можуть бути застосовані в освітньому процесі закладів вищої освіти, а також закладів післядипломної освіти під час викладання курсів педагогічної майстерності для вчителів ІМ, основ наукового дослідження, методики викладання ІМ, лінгводидактики, педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, тренінгів, організації педагогічної практики, а також у дослідженнях теорії й методики професійної освіти.

Про це йдеться у документах, які підтверджують впровадження результатів дослідження в освітній процес, зокрема Хмельницького національного університету (довідка № 52 від 06.12.2023 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 59-1/2023 від 15.05.2023 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1933/33-03 від 05.12.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/31 від 29.11.2023 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1775/01 від 30.11.2023 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти України; враховані у процесі роботи над забезпеченням якості вищої освіти та освітньої діяльності; під час виконання подальших досліджень у галузі професійної підготовки фахівців за педагогічними спеціальностями.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки й узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки і додатки.

У першому розділі «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» презентовано підготовку майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл як науково-педагогічну проблему. Схарактеризовано специфіку підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл у зарубіжному досвіді, а також особливості розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл України. Виконано аналіз

стану готовності майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл.

Другий розділ «Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» присвячений обґрунтуванню педагогічних умов підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, а також характеристиці структурно-функційної моделі підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл.

У третьому розділі «Дослідницька-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» висвітлено специфіку організації педагогічного експерименту. Представлено отримані у ході формувального етапу експерименту результати, їх опрацювання та аналіз.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Заслуговує на схвалення аналітична робота здобувачки, спрямована на виокремлення та характеристику методологічних підходів, покладених в основу підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл. Проте, на наш погляд, визначені авторкою методологічні підходи (див. параграф 2.2.), мають описовий характер і потребують глибшої аргументації.

2. Для більш цілісного представлення змісту іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у контексті формування досліджуваного феномена, бажано було б уточнити, яким чином здійснюється його відбір.

3. На початку XXI століття освітяни намагаються розширювати власний професійний інструментарій, застосовувати різні форми організації роботи зі здобувачами освіти та використовувати сучасні інтерактивні методи. У цьому контексті заслуговує на дослідницьку увагу матеріал, що висвітлює специфіку використання різних видів командної роботи у підготовці майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл. Переконані, що більш детальний опис їх використання на сторінках дисертаційної роботи дозволив би усім зацікавленим особам скористатися напрацюваннями авторки у власній педагогічній чи дослідницькій практиці.

4. Безперечним здобутком дисертантки вважаємо розробку навчально-методичного забезпечення, зокрема й практикуму для дисципліни «Вступ до спеціальності». Проте зауважуємо, що доцільно було б більш детально розкрити зміст розробленого навчально-методичного забезпечення, зокрема й вказаного практикуму.

5. На наше переконання, робота тільки б виграла, якби авторка у розділі 3 детальніше охарактеризувала діагностичний інструментарій та процес проведення оцінювання стану готовності майбутніх учителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 12-ти публікаціях, серед яких: 4 статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України, 7 праць апробаційного характеру.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Афонченко Марини Вадимівни на тему: «Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). Її авторка Афонченко Марина Вадимівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Опонент:

професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та
інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія МУКАН

Підпис Муқан Н.В. засвідчує
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ